

Sumar ekzekutiv

Evaluarea le parte vash O Plano le Evaluacija pala Programo Uman Capital (POCU) 2014-2020 thaj pala amaro rrom anava jaga efiçensija, efiçasiteto thaj dikhipnas ekzistiribe sar katar use intervensiyengo ando jekh buti te avilo ando jaga e sozialo inkluziya. Aro vash amaro evaluaciya trubul te phabolas factorsa thaj sa eksperiençi ka adalo sar baxtalo katar o anglalipe thaj o be-sostipe ko pripendero.

O periodo vash evaluacija save nakha ando kurs na implementaciya pala Programo Uman Capital (POCU) 2014-2020 si dikhol sar data ajune trin trubul te das ko 30 april 2023, sar trin lingjarimo taj maj so data ka phandel te avilo katar e evaluaciya. Kon na ka vash sar ando evaluaciya final, ko samudar ko 8 mujesa save patre ando samudar e implementaciya, ande trin lingjarenca na samudar katar ko pripendero thaj ko validaciya katar e implenstiyengi. Taj ti kodo na sa sine sar data amaro evaluaciya. Dikhol pesko si, ko kodo sal kon ande maj lungjaria programenge proekto ande samudar intervensiyengo nakha ko pripendero katar maj mangipen e baxtaribuso taj atya buti palal ke aj akava sa te si buxlovibnas ando momento.

E intervensiya save evaluirimo sikavlas ando sar mare vash e specifiko objektura e programo taj si katar trin trupa:

- TEMA 2 - Evaluaciya katar si katar i phabençi pala POCU ando kamel pala manusheske pala si sarestar thaneske taj pala si ando marginalizirime komunitetura (Kvanto do drom - sarestar objektura 4.1, 4.2, 5.1, 5.2);
- TEMA 3 - Evaluaciya pala POCU pala sikavibença digitalo ando đaja katar manushenge taj ki komunitetura ande sulajinime (Kvanto do drom - sarestar objektura 4.3);
- TEMA 4 - Evaluaciya katar save gndavibença ande đaja situaciya (Kvanto do drom - sarestar objektura 4.4);
- TEMA 5 - Evaluaciya pala POCU pala sikavibença kualiteti thaj pristupi ando đaja servisa sositne (Kvanto do drom - sarestar objektura 4.5, 4.6, 4.7 thaj 4.14);
- TEMA 6 - Evaluaciya pala POCU pala sikavibença kualiteti thaj pristupi ando đaja servisa medikalura (Kvanto do drom - sarestar objektura 4.8, 4.9, 4.10 thaj 4.11);
- TEMA 7 - Evaluaciya pala POCU pala sikavibença o avutripe katar o institutsionalizacija taj o servisa ande kaj taj ande samudar taj ki komunitetura (Kvanto do drom - sarestar objektura 4.12, 4.13 thaj 4.15);
- TEMA 8 - Evaluaciya katar pala kerdipa sar sustainabiliteto taj ande prengazia e entiteterenge ando finansi taj o sostipe sozialo katar kheravaske sar o bichalo (Kvanto do drom - sarestar objektura 4.16).

O metodologiya ando evaluaciya konstrukcionisarda ande šaje pala evaluacia katar so trubul te xabolas palal katar maj phasko.

O kombinacia e metode taj upakergarija e evaluaciya so praktikavlisarda avri pale phojarda: intervista, sonde, fokus grupa taj taro ŠUQEPESKRE, panelo e expertura, metodura kvanto ki analiza, inkluzivno metode ki kontrofaktuale.

Ando šaj palal pala evaluaciya del pe kontraindikacia amara kasa, dostupnostura taj kualitetura e datengi. Sar kontraindikacia kasa isi either save dzal ande sistema sar so si drom taj anglalipe thaj diso šaj palal ka so dzal ande programo, but dzal ando implementacija pala programo, kon sar so isi ko databaza taj ando aktivitetoto so si pripajlingo te resargo taj te del palal na tumen dzivdipe ki datengi amara pala evaluaciya. Kon akava kerdilo kaj te xabolas sar katarke, ki evaluaciya, xabolas kana beštibnas ando konkurencija.

Papatuke taj konkluzii e evaluaciya

Ninghjepenya palo POCU an o lav o inkluze sosyalo les sarigutno gudlani amaro programo, thaj miro zhutipnasko chhay o puri alokatsiyako kho anglipe 2 milyardo Euro (38.37% avri buxgeto an o programo), tar ko phirinde 1.75 milyardo Euro tar o Europako Shonikano Fundo (FSE). O zhutipe palo intervenciya aver mbiyaylo avri lasho ando baro an o Romani Membershpo EU pire gelemende palo mbiyaylo an o chiyas phirdar ando lav palo chiyo thaj inkluze sosyalo.

O programo nashi akana chachya giljyorya avri o koncepto, amaro averape cherutne intervenciya. Vare dromale, intervenciyaके savore palo dikhipe digitalo an o chhibalengo phral, intervenciya palo shayihaki tar o baro avri asavipenca palo trajtamenti chiyasko, telemedicina, serviciya palo amarede phrali ando phel an o komuniteti nakhel na avri dikhlile, ko jekh kai akana ko nokhavora standarti rukji thaj kodirimos palo lasho drom. O evaluatsiya akana ekhe dimenzia gudlipe palo FSE. Soske amaro o 30 April 2023, ando chhiuvonar mbiyay, o porabimo an o denapnasko phralo mas napropeske arakhle palo ki ando kodirimos palo bari gavavipnasko ando bari lel. lekhe mange dromako proseso palo implementaciya palo intervenciya ruklilo lavdege avri chhapnolipe an o denapnasko phralo mas arakhle palo ki ando kodirimos palo bari lel.

O diimenzia palo proseso an o diimenzia palo lasho drom ruklilo palo o 758 proyekto palo sumalde rukjilyo palo buthiyando 2.4 milyardo Euro, lavdege opre ani shayipnasko trinasko kamkaripnasko zorutne avri upre 550,000 phralo phrali. Opre 600 lavdege serviciya shayipnasko avri 411 komuniteti dyuralizimezhde ruklilo lavdege dino avri sas khamipnasko mbiyay. Nakhel o chhip palo shayipnasko khodo thaj o chhip palo chhibikanes phralo lavdege shayipnasko dikhlilo, lende amen shayipnasko sarvela, praj akana o sas 100,000 phrali palo akhana palo porabimo.

O evaluatsiya dikhlilo evidentsya palo kontributsiya avri FSE ando chhibalengo phralo. Vare dromako lafro avri shayipe palo chavezhengovena vakaripnasko ando Romani, FSE shayipnasko thaj o rezultati palo trinasko na rutynililo palo lavdias lel o lav palo sektoreko nivel.

Uzilne dzives palo baro uze ando akana chhibalengo phralo, lende dyurimakhar palo shayipe palo FSE thaj o rezultati palo proyektura ruklilo palo na dikhlilo lavdipe palo sektoro.

Dyuma palo lavutne gilyos thaj dromalipe palo lavutne uze ando o 758 proyekto palo shayipnasko zorutne palo buthiyando 2.4 milyardo Euro, dyurililo kamkaripnasko palo sumalde palo ando ko lav palo upre 550,000 baxtalo phralo phrali. O pređudyav palo khamutni shayipnasko rukjilyo avri 411 dyuralizimezhdo komuniteti lavdege shayipnasko dyavipe tar o miro 100,000 baxtalo phralo avri proyekturende baxtalo phralo.

O proseso palo implementaciya chachilo hoj kaman avri asavipenca palo infrastrukturo shayipnasko savore palo dyuva palo xuspe soho thaj cherutne palo dyuva palo kamkaripnasko palo baxtalo phralo hoj ekhe akana shavo mbiyay avri sistemikano implementacia an o Fondos Shonikane thaj Investitsia, savore akana na shayilili vi phirin palo sumalde programe palo POCU thaj POR, xushe duv sal te dziljila palo procesko shafet thaj averosa o koto ro geavge xushe amaro ko tereno, lel averavne pharende dromjake thana, devlja lende avri Grupura pe Etkipe Aktshiona lales e forto gavavipnasko ando kodirimos palo sosyalo, ko puri si agvalo desesko hoj jekh shafet. Akana taj o xushe si sahoj te shayilili palo implementaciya vi averosa proyektura kamkaripnasko vi averosa proyektura našučibe thaj investitsia kendar.

Misal jekh akana, vi averosa proyektura savore palo xishavniđi proseso taj dzuvdipnasko bačalo palo lavutne uze xushe avri complementaritetu palo rezultatu vi averosa proyektura kamkaripnasko palo rezultatu vi averosa proyektura savore palo programura dyure, avri avera proyektura thaj investitsia

kendarne. Misal, avri complementarimi palo implementaciya palo programura palo diagnostika taj o trajtamento bačalo daj amaro dromale palo save butimirile, integririme andre strategia kotar o ki sahoj taj te resursura taj te proquluno dromalipe palo servisi palo fluente palo implementaciya.

Sostaripenipen tari intervenciakhenge phenel sa an aspecto kurko hoj, kaj jali del o manuša te phuv te avel finansuinel pe aver thano leskiri proekta, numa astaripen si e jekh problema amaro te chudel piri resursa tari leski sostaripen sar tari thane ta gindolya kaj si ami pordel sar chivapen kaj chi avel trubul e javerena te phagovel chivorenda. Amare soziale firmengi si tari resursa pe sostaripen sar te lena sol ando konkurenciako bari zhuvipe kaj si chi trubul savoro suportu akale sar te trubul kamle butjarimos te kerel jekh baxtalo ande o grupurestar soziale.

O kaj phenen kaj manuschia aresarel thane odole sar delcarel programake, kaj isamen akale so trubul sar javerena kaj sa phenen, thaj butjarimos thaj propagaciya save ka amindumal amen: baro zhuvipen tari mujala ta tari comunitate, baxtalo cooperaciya tari aktorura, baro dikhipa ande publikacia soziale servisura (sar e nea amindumal ande jekh chivorenda sar sas ofe ande phiravibas pe projekte), jekh chi baxtalo vazdipe tari inkluziya soziale thaj e javera amaro phenela, jekh jivdipe save ka dikhlen tari anipnaskere numa ta tari comunitate, terlal akale de ikerela jekh jekh kumpania soziale thaj akava butjaripe tari javera.

Mangi pal odole kaj amengere progresosar kerdino sar pašt manushen butjaripe palime save trubun sar te agorkerel amengere interventsiyakhendar, kaj les tari orala te ande butjarime akava trubul amaro sostaripen te sa kerel ande sistema soziale thaj medikalura tari Rromanes, te baxtalo financuva thaj te rahes la e suportu kaj aresarel pal Programo tari inkluziya thaj tari čhachipe. Ande chi oka palu te chudel akava savoro trubul, ando iste voja e proekto tari POCU thaj FSE e amaro sostaripen te isaren odel singureste intervensiye, izolacia, thaj sostaripen butjaripe limitura kaj kerel pe butje ande o nivelo save ka kerdin baro perenqo ando teritoriako tari javerena.

Mangi pašt trubul e ikvipe kaj trubun sar te agorkerel akava drab sau, atakale manushen ama sam pe voja si jekh importante trubul sa trubun zor ko omano sar te adalel trubul ando butjarime, thaj akava amaro sostaripen. Tari anipnaske resursura soziale, mukli sa aresardino ko kompetencia, pašutnia, resursura manuski kvalitativura thaj voj te phagaven ande grupura save aresaren tari javerena, numa voj te chi rahaven suportu te avel federacia thaj nek vakerlapes. O analize tari amaro sostaripen phenel kaj si sar o amaro sostaripen save pe projekte, kaj aresarel trubul kwaliteto tari kherutne tari medikalura.

O droma Rromesko COVID-19 si chudovaripen palame asaripen tari implementaciya, e servisura medikalura sa maj extindure tari baxtalunia pe kodole. O analize soziale dikhel uzora kaj sar tari jekh trubul so kerel efikasnipe pe projekte palame butjarimos voj te kerel ande palame temake akava trubul so kerel baro goals vaj, pala o javerena so kerel ande butjarimos. Mangi pašt, o sistem tari konkurenciya e kodo si selektacia tari proekto akava sar tari jekh trubul so te kerdin baro goals, učo phukel kaj pe kodole vaj soziale baxtali tut kodole amende leq, akale voj te pašutno sar dikhavde akava akava voj te phagaven. Akava karakteristika tari pe kodole vi e save akava voj te baro baxtalo numaj palame temake tari evaluacia.

Opaštne pal odole, e savo akava voj te kerel akale draba maj trubul si o dikhipa geografikane phenel akale draba kaj thane palame tut kodole. Numaj tari localura institucii thaj administracii numa pašt numa tari manušura specializura pal odena, pašt sar tari resursura finansialura so kerel baro baxtalo tut kodole soziale servisura pe kodole. O dikhipa e lokalura administracii palame projekte thaj sostaripen save ameja so trubul akale pordel kaj numaj palame pašt implementacia, voj te baro pašt tari proekta. Phenel o odola aresaripen palame amaro sostaripen kaj numaj palame pašt trubul soziale amaro save so bari, numaj palame leq tari personalura save xadine sar dikhaven akale draba, numa palame tari resursura

finansialura soziale so kerel bari baxtalo kodole pal o taribenca thaj implementacia akava. Opašutne administracia e localura kaj kereneļ vaj vaj palame tut kodole, thaj vi palame kodo numaj pašt voja sas đžuva palame tut kodole, kodole numa pe o paramicipe aresaripen pal odena si jekh kodole mai bari ekompa soziale tut kodole.

Rekomendatsiyengi tari evaluacia

R1. Ande sasti politika pal inkluziya soziale, e evaluacia rekomenduva te keren khe institutona taj financacia, kheruipen tari finaciakere, teknologikane taj manušengi resursa, vajso khe trubul pe ande continue taj extinduva e shukaripen tari soziale taj medikalura servisura savi butjarimatar kaj amindun amen save palame projekturenqo.

Kaj amindun taj ka amendar tumendar proekti, o rekomendacia si gndedyā andar e duj ministeria savi per ministeria tari bukeripe taj tari ekatipnaskiri sozialu taj ministeria tari Sānātāđii. Taj kodo isi specializuarde leqake pal grupura save trubul pe ando lingarel trubul. Amen taj amindun sas o šib kerlapē programure savi trubun maj akale voj te phenel FSE save ka extindisar o baxtalo, savi so ča te kherel kodo savo sas save palame o projektura. Andar e leqake ande e shukaripen tari sozialura servisura taj andar e xuvibenqi save si bari e manusha taj o baxtali efekto ando baxtalipe, o rekomendacia si te asigurar o financirimo tari sistemi tari sozialura servisura pe akava lingarengo trubul, te atakin o standartos tari xheripe, te phukel pe kodo sistemura metodelura taj uzora tari sodipen tari projekturenqo save palame sistemi, olegi xakeripen tari xaladimea legisa tari procesura save odo te chindon o dezinstitutSIONalizacia, o baxtali atrakcija tari sozialo asistentos taj e pozicijura pe chi manušengi terlal ando lingaro savo trubul, taj modernizacia tari formurake tari resursa manušengi. Andar e programura tari screening, o rekomendacia sas pe sar leskiri andar e khajdarilacia tari planeura nacionale save taj so palame odo pe projekturenqo, te xakerin o kapaciteta tari testiripe taj odel tari diagnostika taj o terlalipe.

R2. E strategia tari programura taj e avilure trubun te kherel o financirimo tari grupurura baxtale savi si kerda kodo sas o bari suportō, andar tari grupura save lena o baxtalo baxtalipe, sas o jekhno trubul save palame so maj baxtalo e efektura taj odel tari pozitivipen tari xavendo tari populacia baxtale. Butjarimata taj baxtale taj odel xakeripen tari resursura save palame sistema vaj o baro kheruipen tari kherutne kodole (savi isi akava kodo savi phiravipa pe phuripe so tari phabau tari feribachibenqo vaj tari thaj xharo). Kado kodo isi kerda te kherel palame teritoriura savi butjarimatar maj phiravipe vaj o štabilaripen tari kherutne legisa save si butjarimo.

R3. O rekomendacia si te phenel kodo jekhno trubul sa akereļ ola savi so leske savi tari metodelura efektivura taj leksijura savi save kodo aresarel pe dzuvindipe pala mandinca, adaptiripen taj transakiripen tari kodo so si savo palame pe projekturenqo save ka avel financirime palame PIDS, taj lesko xakeripen sas: modelura save phaven tari sozialo servisura kontrolorenqo, štabilaripen tari dikhipē tari servisura avenipe pal orar so avel maj uzora, metodelura save phaven tari sostaripen taj e putor kodo save trubul maj akale so tari ONGurura te xakeren o eksperiencia legisa tari kodole, delangaripen tari komunitati, puxtipe tari legisa save odo maj akale voj te sashtarel oleskoro rolo thaj kheruipen tari UATura.

R4. O rekomendacia sas te asigurar e kherutne administrativura legisa maj baxtale, pe: xakeripen taj lesko phenipe save atualizirime, lesko phenipe savi si legisa pal analizacia tari dikhipena palame tari manušura baxtura taj pal dinamika savi so aresarel, inkluziono phenipe save aktualizirime save aktualizirime, aktualizirime pe savi so aresarel tari sustaripen save so vakereļ ando xaladime tari monitoriripe tari programure.

R5. Ando sistemura tari implementacia si recomandacia, oleske si maj butjarimo tari simplifikacia taj debirocratizacia. Akava recomandacia sas pe sar leskiri ando večipnasko, te na leski te ando lela e kerelipe e xakeripen save si akale so savi lena e fakturia kontekstuala, phakelipe tari saste digitalkane, savesa isi prelucrabile, štabilaripen tari funkcionaliteta tari MYSMIS, lesko phenipe save akava dikhel košti prelucrabile taj lesko vakeripe uniformno pala olenge tari institucii intermediare.